INTERWAR "AUTHENTICITY": "ANTI-KALOPHILIA"/ "ANTI-AESTHETICISM"/ ANTI-LITERATURE

Ştefan Firică
PhD, University of Bucharest

Abstract: While pleading for the virtues of the diary as a new genre, Mircea Eliade, Eugen Ionescu and many other young writers of the interwar period contributed to constructing a particular definition of "authenticity": as "anti-literature", "anti-aestheticism", "anti-kalophilia". The rebuttal of rhetorical craftsmanship, tropes, beau style went together with the understanding of writing as an unmediated and unmitigated expression of the inner world, i.e. of the self. But it also aimed to challenge the tenets of what they perceived as the literary establishment, personified by the charismatic figure of the critic E. Lovinescu. This paper is intended to draw the fine lines between the three terms quoted above, while looking into some of the essays written, in the epoch, by Camil Petrescu, Anton Holban, Mircea Eliade, Petru Comarnescu, or Octav Şuluţiu.

Keywords: authenticity, anti-literature, aestheticism, diary, autonomy of art

Pledoariile pentru jurnal pe care le ţin Mircea Eliade, Eugen Ionescu şi mulţi alţi colegi de generaţie ne conduc la încă un sens al „autenticităţii": acela de antiliteratură, antiestetism sau anticalofilism. Ajunşi în faţa celor trei termeni, un scurt examen „filologic" se impune. În primul rând, trebuie remarcat că toţi împart acelaşi prefixoid adversativ. Faptul nu e lipsit de semnificaţie, căci de multe ori autenticiştii (nu doar români) se vor autodefini prin opoziţie, împinşi de ideologii dacă nu şi de temperamente conflictuale. Apoi, termenii ocupă arii semantice aproximativ egale, care însă nu se suprapun complet. Critica l-a preferat pe ultimul, mai slab, derivat din titlul unui articol al lui Camil Petrescu (*Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu sau amărăciunile calofilismului*). Aşa cum s-a observat, calofilismul are o conotaţie mai ales stilistică, desemnând „o atitudine pseudoclasică, dogmatică, academistă, deci perimată" care s-ar manifesta în preferinţa pentru scrisul „'frumos', 'caligrafic', fără substanţă, dar cu virtuţi formale" (observaţia a făcut-o Al. Săndulescu, într-un articol dintr-un dicţionar stilistic binecunoscut în mediul şcolar[1]). „Anticalofilismul" ridică o serie de probleme: ca invenţie lexicală autohtonă, el ar putea lăsa impresia că desemnează o realitate literară strict românească, ceea ce este evident neadevărat; şi apoi, cu rădăcina sa veche greacă, pare superficial ancorat în modernitate. Câtă vreme termenul acesta preferat de, să zicem, G. Călinescu denotă o particularitate oarecum anacronică şi pentru perioada interbelică (cine pot fi, în definitiv, adevăraţii calofili: nobilii poeţi ai Pleiadei? parnasienii? şi cine s-ar mai fi războit cu ei în anii 1920-'30?), „antiliteratura" subînţelege o luptă cu întreaga instituţie literară, instalată confortabil în prezent şi consolidată prin tradiţie, privită ca un depozitar de idei primite şi imagini tocite. Proximitatea unui punct de vedere atât de radical este, desigur, avangarda. Eugen Ionescu se plasează cel mai aproape de ea, prin rechizitoriul făcut romanului în *Nu* şi în publicistică. Foarte

[1] Al. Săndulescu (coord.), *Dicţionar de termeni literari*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1976, p. 64 (articolul *Calofilie* de Al. Săndulescu).

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)

asemănătoare este şi poziţia lui Ion Vinea, aşa cum se vede dintr-o însemnare de *chronique villageoise* făcută deja în 1915: „Literatura mă persecută. Îmi e iremediabil antipatică. Vreau ca jurnalul acesta să fie ferit de literatură."[2] Preferinţa pentru jurnalul „nefalsificat" e înrudită cu negativismul dadaist sau cu revoluţionarismul suprarealist („nous n'avons rien à voir avec la littérature"[3]). Că şi „autenticitatea" poate fi înţeleasă ca „antiliteratură" o susţine Adrian Marino, în al său *Dicţionar de idei literare*:

„Autenticitatea ca principiu şi trăire determină conştiinţa culpabilă a 'minciunii' literare, complexul de inferioritate al poeziei ca mistificaţie şi impostură, apăsarea 'trădării' stilului şi tehnicii literare ca remuşcare şi expiere. Unica barieră posibilă împotriva literaturii neadevărate: 'autenticitatea'; unicul stil antiliterar tolerabil: 'experienţa' directă a vieţii, în transmitere nudă, nefalsificată."[4]

Totuşi, sunt cel puţin două motive pentru care trebuie privită cu prudenţă caracterizarea „autenticităţii" interbelice ca antiliteratură. În primul rând, ea implică buna vecinătate cu avangarda, ceea ce poate fi profitabil pentru Eugen Ionescu sau Mihail Sebastian, dar inoportun pentru Mircea Eliade sau Camil Petrescu. Similitudini atitudinale există, dar şi destule diferenţe. În al doilea rând, aşa cum s-a tot remarcat, există la autenticişti o discrepanţă între programele lor violent antiliterare şi prozele lor eminamente literare, în sensul apelului frecvent la rutine din repertoriul retoricii româneşti consacrate. Autenticiştii nu sunt atât de radicali cât ar lăsa să se înţeleagă anumite pagini teoretice de-ale lor. Dacă anticalofilismul ne ducea cu gândul la o quijotescă luptă cu un adversar fantomatic, din alte vremi, antiliteratura sugerează un „război cu toată lumea", ceea ce ar fi o altă exagerare.

Semantic mai larg decât „anticalofilismul" şi mai îngust decât „antiliteratura", „antiestetismul" are avantajul că se raportează la o tendinţă recognoscibilă în literatura europeană (şi universală), estetismul, descriptibil în prima parte a secolului 20 printr-un mănunchi relativ stabil de trăsături în orice spaţiu cultural: autonomism *à outrance*, „artă pentru artă", academism, formalism, purism, cultul inefabilului (poetic sau altfel) etc. În spaţiul românesc, antiestetismul autenticiştilor însemna o atitudine sistematică de frondă faţă de o poziţie pe care ei o identificau cu *establishment*-ul literar, pe care nu îl puteau concepe fără a îl raporta la figura mentorului cenaclului *Sburătorul*, E. Lovinescu. Sunt cunoscute rezervele pe care E. Lovinescu le exprimă atunci când proclamă principiul „autonomiei esteticului", distanţele pe care le interpune între el şi exagerările unor M. Dragomirescu, Ion Trivale, Ovid Densusianu. Ei bine, nimic din toate aceste retractări nu răzbate până la grupul autenticist: mentorul *Sburătorului* e receptat mai curând prin prisma începuturilor sale „impresioniste" decât prin filtrul delimitărilor de mai târziu. Probabil că apropierea spirituală de Anatole France, Jules Lemaître, Émile Faguet, de pe vremea doctoratului parizian şi a gracilelor scenete critice din volumele de debut, a jucat un rol covârşitor: Anatole France este primul dintre *nomina odiosa* de pe listele autenticiştilor din toată Europa, de la Gide până la Papini, sinonim fiind cu filistinismul lumii şi literaturii vechi. Este invocat ca exemplu negativ în subsolul *Patului lui Procust*, atunci când Autorul o învaţă pe doamna T. să scrie „fără ortografie, fără compoziţie, fără stil şi chiar fără caligrafie" şi, să nu uităm, tot el şi Oscar Wilde (alt epitom al estetismului) sunt autorii favoriţi ai Elei, ceea ce îl face pe încă îndrăgostitul Ştefan

[2] Ion Vinea, *Chronique villageoise*, *Cronica*, no. 28 / 23 august 1915, p. 553.
[3] *Déclaration du 27 janvier 1925*, în Maurice Nadeau, *Histoire du Surréalisme*, suivie de documents surréalistes, Editions du Seuil, Paris, 1964, p. 218.
[4] Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*, vol. I, Editura Eminescu, Bucureşti, 1973, p. 106.

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)

Gheorghidiu să-i trimită printr-un curier câte o carte din fiecare, la patul de boală, ca să o îmbuneze. Camil Petrescu face pentru prima oară legătura directă estetism-lovinescianism într-o serie de articole vituperante strânse apoi, în 1933, în volumul *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*. Comentatorii au discutat prea mult despre caracterul resentimentar al opusculului, remarcând răbufnirea umorală a scriitorului împotriva criticului care îi făcuse un portret de tot hazul în volumul II din *Memorii* și omițând, în schimb, diferendele metaliterare dinapoia inelegantelor atacuri la persoană. Poate că a venit timpul să ne întrebăm dacă nu cumva cartea este și o polemică, nu doar un pamflet[5], și dacă nu cumva animozitatea dintre cei doi autori[6] – iritabilitatea continuă a romancierului, placiditatea pasiv-agresivă a criticului, deconspirată mai ales de agende – are și alte substraturi decât cele pur personale (antipatii, rivalități). În definitiv, autorii sunt două conștiințe teoretice puternice nu întotdeauna pe aceeași lungime de undă, anumite coliziuni ar fi fost inevitabile. Diferențele ideologice ies la suprafață acum pentru prima oară, numai aspectul lor învolburat este dictat de circumstanțele biografice și istorico-literare știute. Romancierul se folosește de scandalul *Memoriilor* ca de un pretext pentru a se repoziționa public față de amfitrionul cenaclului *Sburătorul*, cu care în general lumea literară îl considera solidar. Or, Camil Petrescu socotește necesar să introducă o distanță ideologică: Lovinescu fiind proiectat pe o poziție „estetistă", el se instalează energic pe poziția antagonică. Dar cum construiește autorul imaginea unui E. Lovinescu „estetist"? Înzestrându-l cu toate harurile pe care i le refuzase doamnei T.: cult pentru talent, caligrafie și gramatică. Într-un loc îi remarcă „stilul inefabil, angelic, vârtos", în altă parte îi ironizează „limbajul siropos metaforic", neuitând să îi facă și darul grecesc de a-l lăuda pentru că „scrie frumos" și „are talent" ca Anatole France[7]. Portretul lui Lovinescu – iubitor de forme goale, cuvinte zornăitoare, grații stilistice fără conținut – este o efigie a calofilismului (deși, aici, autorul preferă un alt termen, cu un aer la fel de vetust-academic, „alexandrinismul"[8]). Dar nu numai atât. Cel mai îndelung, Camil Petrescu zăbovește asupra pretenției criticului de a-și fi extras ideile teoretice dintr-un fond sufletesc muzical. Abia acum sarcasmul atinge nota cea mai stridentă, când Lovinescu este privit prin lentila impresionismului și a simbolismului de tinerețe, când întregul său edificiu teoretic este pus sub semnul „muzicii înainte de toate". Vagul pe care l-ar atrage o atare înrudire a criticii cu arta i se pare romancierului dezonorant, și constatarea îi smulge câteva remarce la marginea imprecației („În sens clinic, numai cretinii și euforicii au idei muzicale"[9]). Din păcate, prea des cade autorul în mecanismul facil al pamfletului și ratează șansa unei dezbateri teoretice de care lumea literară interbelică autohtonă ar fi avut nevoie, așa cum remarca și Ion Simuț: „Alimentarea și dezvoltarea unui conflict ideologic, mult mai util în peisajul criticii românești, sunt ratate de supraestimarea unui conflict temperamental, de umori incompatibile. Furia lui Camil Petrescu se consumă la suprafață, ratând confruntarea de profunzime cu E. Lovinescu, abia întrezărită în datele ei esențiale prin câteva scântei ce se sting repede în frenezia vanităților rănite."[10] Nedreptatea pe care Camil Petrescu i-o face criticului e flagrantă, dar nu este ea, aici, în chestiune: ne interesează mai mult lupta romancierului cu o ideologie pe care o vede – exagerat, dar nu și eronat – întrupată în Lovinescu, și față de care se autolegitimează prin opoziție.

[5] În acest sens, vezi Ion Simuț, *Camil Petrescu furios*, *România literară*, nr. 51-52/ 28 decembrie 2004.
[6] Vezi prefața Floricăi Ichim în Camil Petrescu, *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Florica Ichim, Măști de Marcel Iancu, Editura 100+1 Gramar, București, 2004, pp. 6-37.
[7] idem, pp. 143, 136, 138.
[8] idem, pp. 130-132.
[9] idem, p. 53.
[10] Ion Simuț, *Camil Petrescu furios*, loc. cit.

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)

„Antiestetismul" lui Anton Holban este cam din aceeași stofă, manifestându-se tot prin refuzul orientării *l'art pour l'art*. „Nu stearpă 'artă pentru artă', ci 'artă pentru adevăr'", proclamă Camil[11]; „Nu mai cred în artă pentru artă"[12], mărturisește și Holban. Și continuă cu binecunoscuta, camilpetresciana antiteză între artificialitatea stilistică și adevărul psihologic: „Am frică de imagini, căci cred că o imagine escamotează adevărul, aplică false ornamente."[13] În interviuri are și atitudini radical antiliterare: „Am mai spus-o, nu îmi place literatura. Nu mai găsesc în ea niciun motiv de orgoliu. Scriu pentru că nu am ceva mai bun de făcut. Regret că n-am avut curajul să plec în lume."[14] Mircea Eliade se lansează și el în numeroase șarje antiestetiste, dintre care alegem acest gest de rebeliune împotriva purismului literar: „Epicul pur este o prostie, ca și 'poezia pură'."[15] Autorul *Întoarcerii din rai* crede în schimb în capacitatea și chiar datoria literaturii de a înmagazina ideologia – politică, socială, filosofică, mistică a – unei epoci. „O mare creație epică reflectează în bună parte și la mijloacele de cunoaștere ale epocii, sensul vieții, valorile omului, cuceririle științifice și filosofice ale veacului"[16]: un alt pas în afara cercului strâmt al autonomiei estetice e anunțat în acest miniprogram. Într-o introducere, Eliade este anticalofil în cel mai pur stil camilpetrescian, atunci când precizează că în cartea sa (e vorba despre *Oceanografie* – 1934) „nu interesează finalul, 'concluziile' (ca la un text compus pe îndelete), ci alunecările pe de lături, scăpările din condeiu, parantezele, ezitările."[17] În fine, și Eliade împărtășește susceptibilitatea celorlalți autenticiști față de exuberanța stilistică a scriitorilor care, printr-un exces de tropi literari, transfigurează materia realului până la a o face de nerecunoscut. Autorul articolului mimează aici o perplexitate ca în fața unor transmutări alchimice: „să vezi sub ochii tăi transformându-se totul, macerându-se, lichefiându-se, vaporizându-se", în fine, devenind „un fluviu înspăimântător în care totul se pierde prin evocări, alegorii, metafore"[18].

Dar cel care a discutat cu temeinicie și cu detașare teoretică problema opoziției dintre autenticism (el îl numește „experențialism") și estetism este Petru Comarnescu:

„Cred că actuala cultură românească prezintă, așadar, o tendință de *estetizare*, pe de o parte, și o tendință de accentuare a conținutului sufletesc. Între aceste două feluri de expresie pare a se da o luptă pe cât de mută, pe atât de îndârjită. De o parte, o serie de scriitori, poeți și critici afirmă, practic și teoretic, credința în puterile intelectului de a exprima adevărul în forme cât mai lucide și mai *alese*. Pentru aceștia, scrisul e *artă*, e proces de elaborare pretențios și complicat – mai ales când e vorba ca el să atingă ceea ce e esențial în ființa omului și în puterile gândului. Aceasta este *atitudinea estetizantă*, a gândirii și trăirii exprimate în forme căutate și alese, noi și pline.

Cealaltă atitudine pe care impropriu am putea-o numi atitudinea conținutului accentuează nu expresia aleasă și nici visarea gândului. Pentru reprezentanții acestei atitudini, ceea ce-i indispensabil și valoros este *autenticitatea experienței*, este prezentarea directă, sinceră și brutală

[11] Camil Petrescu, *Cazul „Vieții românești"*, în *Teze și antiteze*, Editura Cultura Națională, București, f.a., p. 76.
[12] Anton Holban, *Testament literar*, în *Opere*, vol. I, Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram, Editura Minerva, București, 1970-1975, p. 12.
[13] idem, p. 17.
[14] Anton Holban, *Mi-am petrecut vilegiatura în orașul copilăriei mele*, *Rampa*, nr. 5311, 27 septembrie 1935, p. 1, în *Pseudojurnal. Corespondență, acte, confesiuni*, ediție îngrijită de Ileana Corbea și N. Florescu, prefață și note de N. Florescu, Editura Minerva, București, 1978, ed.cit., p. 201.
[15] Mircea Eliade, *Teorie și roman*, în *Fragmentarium*, Editura Vremea, București, 1939, p. 112.
[16] idem.
[17] Mircea Eliade, *Oceanografie*, Editura Cultura Poporului, cu un desen inedit de Marcel Iancu, București, 1934, pp. 8-9 (*O prefață propriu-zisă*).
[18] Mircea Eliade, *Orgie*, în *Fragmentarium*, ed. cit., p. 119.

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)

a adevărului *trăit* (nu gândit sau sugerat), a trăirii reale, a luptei cu toate urmările ei grele și complexe."[19]

Unicul cusur al atât de finei, cvasi-chirurgicalei tipologizări teoretice este faptul că e ilustrată exclusiv prin reprezentanți ai literaturii celei mai recente, Comarnescu rămânând fidel și aici programului său de promotor neobosit al „tinerei generații". Inevitabile, neclarităţile apar. La estetiști sunt trecuți Șerban Cioculescu, Mihail Sebastian (care încă nu publicase *Femei* – 1933), A. D. Broșteanu și Dan Botta. Umbra lui Lovinescu se poate ghici în spatele emulului sburătorist, cap de serie. Iar modelele lor sunt eminamente franțuzești – Proust, Valéry, Mallarmé, Rimbaud – de unde Dan Botta ar fi deprins, bunăoară, calități precum „muzicalitate, armonie, cuvânt rar, asociații pure, solemnizare înaltă și păgână, hermetism"[20]. În tabăra autenticiștilor îi găsim pe Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Sandu Tudor, Haig Acterian (poetul Mihail), având ca model proza lui Dostoievski. Figuri de graniță între cele două tendințe ar fi, după părerea lui Petru Comarnescu, André Gide, Rainer Maria Rilke, Thomas Mann, James Joyce, Walt Whitman. Să apreciem că, în afara celor câteva inerente confuzii, listele, românești și universale, conving în mare măsură și acum.

Distincția autentic vs. estetic e menținută și într-un cunoscut articol al lui Șuluțiu, și extinsă la scara istoriei literare europene: romantism, realism, naturalism vs. clasicism, parnasianism, simbolism. Ea ar reedita inepuizabila luptă dintre fond și formă, reformism și academism, *modernes et antiques*[21], care duce la primenirea perpetuă a retoricilor îmbătrânite. Spre deosebire de Comarnescu, Șuluțiu crede că „autenticitatea" e tangibilă numai în viață (unde înseamnă, ca la Eliade și la alți colegi de generație, a fi tu însuți, nefalsificat), în literatură nefiind posibilă decât iluzia ei. Explicația acestei imposibilități, împrumutată de la Bergson, are eleganța ei și îi va inspira și pe criticii noștri de mai târziu. Viaţa e „o continuă mişcare", sufletul, „un fluid inconsistent", pe când „scrisul e fix, imobil": „Iată conflictul pe care se reazemă literatura: a exprima în mod imobil, fix, ceea ce e curgător, instabil."[22] Șuluțiu aduce ca argument, în spirit ultramodern dar cu un limbaj șovăitor, ceea ce semioticienii ar putea numi capacitatea limitată de simbolizare a semnului lingvistic[23]. Să notăm că scepticismul său față de literatura autenticistă nu e deocamdată total, dovadă și romanul *Ambigen*, apărut un an mai târziu. În fine, în 1941, în cu totul alt climat cultural, același (deja fost?) autenticist lansează o adevărată șarjă împotriva estetismului. În articolul program al unei reviste brașovene pe care o dorea tribuna propriei orientări (orientare inaugurată în eseurile din *Axa*, încă din 1933), Octav Șuluțiu introduce în luptă armament critic greu, nu atât prin soliditatea, cât prin contondența ideilor politice care se prefiră prin țesătura tot mai rară a teoriei literare. Pentru straniul autor al lui *Ambigen*, estetismul este acum un păcat al epocii liberale, „un fruct rumen și ispititor pe dinafară, însă rânced și puturos pe dinăuntru, al democrației". Heteronomia literaturii – și a artelor, în general – e afirmată pe un ton mai gros decât în eseurile sale din anii '30: „Esteticul nu e decât una din multele înfățișări ale operei literare, dar nici singura, nici ultima și nici cea mai de seamă. Literatura e în aceeași măsură etnică, metafizică, psihologică, precât și estetică." De astă dată, orice cunoscător mediocru al literaturii vremii își putea da seama că prin „falsele concepții

[19] Petru Comarnescu, *Între estetism și experențialism. Două fenomene ale culturii tinere românești*, *Vremea*, nr. 220, 10 ianuarie 1932, p. 7.
[20] idem.
[21] *Autentic și estetic*, *Axa*, nr. 1, 1 ianuarie 1934, în Octav Șuluțiu, *Pe margini de cărți*, Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938, pp. 27-44.
[22] idem, p. 36. V și Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*, Traducere, studiu introductiv și note de Horia Lazăr, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, pp. 93, 95.
[23] idem, p. 33.

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)

intelectualiste și esteticiste dintre 1920 și 1938" era vizat Lovinescu, al cărui nume totuși, dintr-un ultim gest de curtoazie, nu era pomenit. În fine, un atac la adevăratul „director al culturii române", care a resuscitat memoria lui Maiorescu la începutul tulbure al anilor '40, poate fi citit și printre următoarele rânduri: „Astfel, ignorând funcțiunea sintetică și complexă a literaturii, estetismul postbelic a fost un mincinos director al culturii române. El n-a făcut decât să exagereze atitudinea estetică a lui Titu Maiorescu, falsificând-o."[24] Autorul se simte moștenitor al orientărilor ideologice ale lui Blaga și Crainic, dar folosește jargonul filosofard organicist al „tinerei generații". Cât de departe sunt aceste considerații de întemeiatele disociații dintre „autentic și estetic" din 1934, care anticipau privirea de la mare înălțime a lui Adrian Marino, de aproape patru decenii mai târziu! Anii de după 1937 aduc cele mai negre pagini din polemica împotriva autonomiei estetice (lovinesciene sau nu). Să nu uităm, însă, că Octav Șuluțiu se distanțase în mare măsură de fenomenul autenticist, fapt care îi și explică, în parte, tradiționalismul viziunii. Și să nu uităm, de asemenea, infinit mai modernele atacuri venite de pe flancurile lui Camil Petrescu, Anton Holban sau Mircea Eliade.

Bibliografie:

Bergson, Henri, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*, Traducere, studiu introductiv și note de Horia Lazăr, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993

Comarnescu, Petru, *Între estetism și experențialism. Două fenomene ale culturii tinere românești*, *Vremea*, nr. 220, 10 ianuarie 1932, p. 7.

Eliade, Mircea, *Fragmentarium*, Editura Vremea, București, 1939

Eliade, Mircea, *Oceanografie*, Editura Cultura Poporului, cu un desen inedit de Marcel Iancu, București, 1934

Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Florica Ichim, Măști de Marcel Iancu, Editura 100+1 Gramar, București, 2004

Holban, Anton, *Opere*, vol. I, Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram, Editura Minerva, București, 1970-1975

Holban, Anton, *Pseudojurnal. Corespondenţă, acte, confesiuni*, ediţie îngrijită de Ileana Corbea şi N. Florescu, prefaţă şi note de N. Florescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1978

Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, vol. I, Editura Eminescu, București, 1973

Nadeau, Maurice, *Histoire du Surréalisme*, suivie de documents surréalistes, Editions du Seuil, Paris, 1964,

Petrescu, Camil, *Teze și antiteze*, Editura Cultura Națională, București, f.a.

Săndulescu, Al. (coord.), *Dicționar de termeni literari*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1976

Simuț, Ion, *Camil Petrescu furios*, *România literară*, nr. 51-52/ 28 decembrie 2004

Șuluțiu, Octav, *Pe margini de cărți*, Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938

Șuluțiu, Octav, *Românesc și universal*, *Tribuna literară*, nr. 1/1941, pp. 1-2.

Vinea, Ion, *Chronique villageoise*, *Cronica*, no. 28 / 23 august 1915, p. 553.

[24] Octav Șuluțiu, *Românesc și universal*, *Tribuna literară*, nr. 1/1941, pp. 1-2.

BDD-A23258 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.32 (2026-09-14 14:38:06 UTC)